

**“मुख्यमंत्री ग्रामीण पशुधन उद्योजकता योजना”
राज्यस्तरीय योजना**

महाराष्ट्र शासन

**कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : DAHD-14017/1/2026-AH4 (१५४५०९१)**

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार इमारत, मुंबई ४०००३२
दिनांक : ०९ मार्च, २०२६

- वाचा-**
- १) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. कुक्कुट-२०१७/प्र.क्र. ६७/पदुम-४, दि. १३/११/२०१७
  - २) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. एलव्हीएस -२०१२ /प्र.क्र.१४१ / पदुम-४, दि. ०८/०२/२०१३
  - ३) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१६/प्र.क्र.२३८/ पदुम-४, दि. १६/११/२०१७ (दुधाळ गट वाटप)
  - ४) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१६/प्र.क्र.२३८/ पदुम-४, दि. १६/११/२०१७ (शेळी गट वाटप))
  - ५) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१६/प्र.क्र.२३८/ पदुम-४, दि. १५/१०/२०१६ (दुधाळ गट वाटप)
  - ६) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१६/प्र.क्र.२३८/ पदुम-४, दि. १५/१०/२०१६ (शेळी गट वाटप)
  - ७) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. राज्ययो -२०१२/प्र.क्र. ४२/पदुम-४, दि. २७/०४/२०२३
  - ८) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. पविआ-१०२०/प्र.क्र.११०/पदुम-३, दि.२५/०५/२०२१
  - ९) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. राज्ययो -२०१२/प्र.क्र.१६२ / पदुम-४, दि.१४/०२/२०१३
  - १०) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. राज्ययो -२०१२/प्र.क्र.३०१/ पदुम-४, दि.३१/०१/२०१३
  - ११) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. पविआ - १०१७/ प्र.क्र. ६५/पदुम-३, दि. ०२/०६/२०१७
  - १२) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. पविआ -१०१९/प्र.क्र.२०२/ पदुम-३, दि. १६/०९/२०१९
  - १३) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. पविआ -१०१९/प्र.क्र.९३/ पदुम-३, दि. १६/०९/२०१९
  - १४) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. पविआ -१०१९/प्र.क्र.२१६/ पदुम-३, दि. २०/०९/२०१९
  - १५) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. पविआ -१३२४/प्र.क्र.१९८/पदुम-३, दि.१६/०९/२०२४

प्रस्तावना -

विकसित महाराष्ट्र २०४७ कार्यक्रमाद्वारे जनमानसाचे जीवनमान उंचावणे, शाश्वत आर्थिक समृद्धी मिळवणे, पर्यावरणीय व्यवस्थापन स्थिर ठेवून राज्याची अर्थव्यवस्था ५ ट्रिलियन अमेरिकन डॉलर्सची करण्याचे राज्याचे ध्येय आहे. सन २०४७ मध्ये भारताच्या स्वातंत्र्याला १०० वर्षे पुर्ण होत आहे. राज्यातील नागरिकाना जागतिक दर्जाचे शिक्षण, आरोग्यसेवा, सुरक्षा आणि न्याय व्यवस्था उपलब्ध करून देण्यासाठी विकसित महाराष्ट्र २०४७ कार्यक्रमांतर्गत राज्यात १०० उपक्रम राबविण्यात येत आहेत. यामध्ये शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढविण्याच्या दृष्टीने कृषी व संलग्न क्षेत्रातील ७ उपक्रमांचा समावेश करण्यात आला असून शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात वाढ करण्यासाठी पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाशी संबंधित “दुग्धव्यवसाय आणि पशुपालन व्यवसायास चालना देणे” या उपक्रमाचा समावेश आहे. या उपक्रमाद्वारे दुग्धव्यवसाय, कुक्कुटपालन आणि पशुपालन या शेतीपुरक जोडधंद्यांना उद्योजकतेचे स्वरूप देण्यासाठी सुयोग्य वातावरण (integrated ecosystem) उपलब्ध करून देणे, हा मुख्य उद्देश आहे.

२. महाराष्ट्र आर्थिक सल्लागार परिषदेने सन २०२८ पर्यंत महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था १ ट्रिलियन डॉलर पर्यंत पोहोचविण्यासाठी सादर केलेल्या पथदर्शी आराखडयानुसार सादर उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी आर्थिक सल्लागार परिषदेने उत्पन्न वाढीस चालना देणारे ८ घटक सुनिश्चित केले आहे. त्यामध्ये “कृषी व संलग्न” या घटकाचा समावेश आहे. निती आयोगाने सन २०२१ च्या अहवालात पशुसंवर्धन व्यवसायापासून देशाच्या/ राज्याच्या सकल उत्पादनात पशुसंवर्धन व्यवसायाचा सहभाग वाढविण्यासाठी उपाययोजना करण्याची शिफारस केली आहे.

३. जिल्हा नियोजन समितीचे कामकाज परिणामकारक करण्यासाठी उपाययोजना सुचविण्यासाठी विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग यांच्या समितीने सादर केलेल्या अहवालात चालू असलेल्या योजनांचे पुनर्विलोकन करून पशुसंवर्धन विभागाच्या जिल्हास्तरीय योजना एकाच Flagship Scheme किंवा Umbrella Scheme खाली आणण्याची कार्यवाही करावी, अशी शिफारस केली आहे. मा. मंत्रिमंडळाने दि. १९.०८.२०२५ रोजी झालेल्या बैठकीत सादर अहवाल स्विकारला आहे. त्यानुसार पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाद्वारे राबविण्यात येणाऱ्या जिल्हा वार्षिक व राज्यस्तरीय योजनांमध्ये सुसुत्रिकरण करण्याच्या अनुषंगाने प्रस्ताव मा. मंत्रिमंडळासमोर सादर करण्यात आला होता. मा. मंत्रिमंडळाने दिनांक २२.०२.२०२६ रोजीच्या बैठकीत मान्यता दिली आहे. सादर मान्यतेनुसार सद्या अमलांत असलेल्या १८ राज्यस्तरीय योजनांपैकी २ राज्यस्तरीय योजना सुरु ठेवण्यास, ११ योजना बंद करण्यास, ५ योजना सुधारित स्वरूपात व ५ नविन योजना सुरु करण्यास मान्यता दिली आहे. त्यानुसार वाचा क्र. १ ते १० येथील शासन निर्णय व त्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेले शासन शुद्धिपत्रके / पुरकपत्रके तसेच पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे, राज्यस्तरीय प्रशिक्षण संस्था, गोखलेनगर, पुणे, गुण नियंत्रण प्रयोगशाळा, गोरेगांव, मुंबई, खाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा, पुणे या संस्थांचे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण तसेच आयुक्त पशुसंवर्धन लहान बांधकामे - स्वेच्छा निधी आणि आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालयाचे बळकटीकरण या (कार्यरत असलेल्या तथापि शासन निर्णय उपलब्ध न होवू शकलेल्या) योजनांचे शासन निर्णय व त्याअनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेले सर्व शुद्धिपत्रके,

पुरकपत्रके अधिक्रमित करुन एकत्रित शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

४. विकसित महाराष्ट्र २०४७ कार्यक्रमांतर्गत शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढविण्याच्या दृष्टीने पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाशी संबंधित “दुग्धव्यवसाय आणि पशुपालन व्यवसायास चालना देणे” या उपक्रमाचा समावेश आहे. सदर उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी तसेच राज्याच्या सकल उत्पन्नात भरीव सहभाग नोंदविण्यासाठी पशुजन्य उत्पन्नात वाढ करण्याच्या व्यापक भूमिकेतून पशुआरोग्याच्या सुविधेबरोबरच पशुपालन व्यवसायास पोषक वातावरण उपलब्ध करुन देणे हे पशुसंवर्धन विभागाचे धोरण आहे. यासाठी पशुसंवर्धन विभाग पशुपैदास सुधारणा (Breeding), पशुधनाचे आरोग्य (Animal Health), वैरण विकास (Fodder), पशुखाद्य (Feed) व पशुधनाचे व्यवस्थापन (Management) या पंचसूत्रीनुसार काम करत आहे. राज्यात केवळ संख्यात्मक नाही, तर गुणात्मक पशुधनाची वंशावळ निर्माण करण्यासाठी कृत्रिम रेतन, लिंग विनिश्चित रेत मात्रांचा पुरवठा, भृण प्रत्यारोपण या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करण्यास प्रोत्साहन देण्यात येत असून पशुपालकांना त्यांच्या दरात पशु आरोग्य सुविधा उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने फिरते पशुचिकित्सा पथके कार्यान्वित आहेत. याशिवाय उत्पादन वाढीसाठी वैरण विकास कार्यक्रमासही प्राधान्य देण्यात येत आहे. पशुजन्य उत्पादनास बाजारपेठ उपलब्ध करुन देण्याच्या दृष्टीने विभाग प्रयत्नरत आहे. जेणेकरुन, पशुपालकांच्या आर्थिक उत्पन्नात वाढ होवून राज्याच्या अर्थव्यवस्थेस बळकटीकरण प्राप्त होईल.

५. सद्यस्थितीत पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागांतर्गत १८ राज्यस्तरीय योजना अंमलात आहेत. विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग यांनी जिल्हा नियोजन समितीचे कामकाज परिणामकारक करण्यासाठी चालु असलेल्या योजनांचे पुनर्विलोकन करुन पशुसंवर्धन विभागाच्या जिल्हास्तरीय योजनांकरिता एकाच Flagship Scheme किंवा Umbrella Scheme खाली आणण्याची केलेली शिफारस विचारात घेवून चालु असलेल्या जिल्हा वार्षिक व राज्यस्तरीय योजनांचा आढावा घेण्यात आला आहे. सदर आढाव्याअंती अस्तित्वात असलेल्या १८ राज्यस्तरीय योजनांपैकी २ राज्यस्तरीय योजना सुरु ठेवण्यास, ११ योजना बंद करण्यास, ५ योजना सुधारित स्वरूपात व ५ नविन योजना सुरु करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. त्यानुसार वाचा क्र. १ ते १० येथील शासन निर्णय व त्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेले शासन शुद्धिपत्रके / पुरकपत्रके तसेच पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्थेचे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण करणे, राज्यस्तरीय प्रशिक्षण संस्था, गोखलेनगर, पुणे चे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण करणे, गुण नियंत्रण प्रयोगशाळा गोरेगांव मुंबई चे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण करणे, खाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळेचे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण करणे, आयुक्त पशुसंवर्धन लहान बांधकामे - स्वेच्छा निधी आणि आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालयाचे बळकटीकरण या (कार्यरत असलेल्या तथापि शासन निर्णय उपलब्ध न होवू शकलेल्या) योजनांचे शासन निर्णय व त्याअनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेले सर्व शुद्धिपत्रके, पुरकपत्रके अधिक्रमित करुन एकत्रित शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहेत.

६. भटक्या जमाती - क या मागास प्रवर्गातील धनगर व तत्सम जमातीमधील मेंढपाळ कुटुंबांना चराई अनुदान, बंदिस्त मेंढीपालनांकरिता जागा खरेदी आणि कुक्कुट पालन याकरिता अनुक्रमे

वाचा क्र. ११, वाचा क्र. १२, आणि वाचा क्र. १३ येथील शासन निर्णयान्वये मंजूर योजनांतर्गत अनुदान दिले जाते. सदर योजनाकरिता इतर मागास व विशेष मागासवर्ग प्रवर्ग कल्याण विभागाद्वारे निधी अर्थसंकल्पित करण्यात येत असल्याने या योजनांचा पुनर्विलोकन करताना विचार करण्यात आलेला नाही. तसेच वाचा क्र. १४ अन्वये पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी महाराष्ट्र मंढी व शेळी विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणारी राजे यशवंतराव होळकर महामेष ही योजना आणि वाचा क्र. १५ अन्वये राबविण्यात येणारी दुग्ध विकास प्रकल्प टप्पा २ ही योजना विदर्भ व मराठवाडा विभागातील १९ जिल्ह्यांमध्ये सन २०२५-२६ ते सन २०२६-२७ या कालावधीत राबविण्यात येत आहे. सदर योजनेचा कालावधी मर्यादित असल्याने योजना पुढे सुरु ठेवण्यात येत आहे.

७. सुधारित व नविन योजनांचा योजनानिहाय तपशील पुढील प्रमाणे :-

१) ५ दुधाळ गाय / म्हैस पालन प्रकल्पाद्वारे उद्योजकता विकास योजना :-

बाब	तपशील
लाभाचे स्वरूप	लाभार्थींना ०५ दुधाळ गाय/ म्हैस व ३ वर्षांचा विमा, शेड व साधन सामुग्री
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील अल्पभूधारक, अत्यल्प भूधारक व महिला बचत गट
लाभार्थी निकष -	सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती मधील लाभार्थी खालील घटकांमधून उतरत्या प्राधान्य क्रमाने करण्यात येईल. अ) अत्यल्प भूधारक (१ हेक्टरपर्यंत भूधारक) ब) अल्प भूधारक (१ ते २ हेक्टरपर्यंत भूधारक) क) वनहक्क धारक ड) महिला बचत गटातील लाभार्थी (अ.क्र. अ, ब, क मधील) वरील घटकांमध्ये दिव्यांगांसाठी ५ टक्के तसेच महिलांना ३० टक्के आरक्षण लागू राहिल.
पात्रता	१) १ एकर स्वतःची किंवा किमान ५ वर्ष नोंदणीकृत भाडेपट्टा इतकी जमीन आवश्यक, मात्र वनहक्क धारकांना सदर अट लागू राहणार नाही. २) पशुपालन दुग्ध व्यवसायाचे शासकीय /निमशासकीय संस्थेचे प्रशिक्षण (अर्ज करतांना प्रशिक्षण प्रमाणपत्र नसल्यास अनुदानाचा लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेणे आवश्यक राहिल) किंवा २ वर्षांचा दुग्ध व्यवसायाचा अनुभव
प्रकल्पाची किंमत	(१) ५ गाय/ म्हैस रु. ५,००,०००/- (प्रति गाय व म्हैस रु. १ लक्ष) व विमा (रु ५,६०,९८०/-) (२) शेड निर्मिती- रु.-३,००,०००/- (३) साधन सामुग्री (कडबाकुट्टी यंत्र, फॉगिंग मशीन, खाद्यपाण्याची भांडी, मिलकींग मशीन, दुध कॅन, फवारणी यंत्र, सोलर ३kV व इतर साहित्य) रु.२,७५,०००/- प्रकल्पाची एकूण किंमत -रु. ११,३५,९८०/-
अनुदानाचे स्वरूप	१) सर्वसाधारण लाभार्थी - ५० टक्के (रु. ५,६७,५९० /-) २) अनुसूचित जाती जमाती प्रवर्गातील लाभार्थी - ७५ टक्के

	<p>(रु. ८,५१,३८५/-)</p> <p>३) अनुदान २ टप्प्यात देय राहिल. एकुण अनुदानाच्या ५० टक्के इतके पहिल्या टप्प्याचे अनुदान लाभार्थ्याने शेड निर्मिती तसेच साधनसामुग्री खरेदी केल्यानंतर देय राहिल व उर्वरीत दुसऱ्या टप्प्याचे ५० टक्के अनुदान जनावरांच्या खरेदीनंतर देण्यात येईल.</p>
आवश्यक कागदपत्रे	<p>१) स्वतः च्या नावे ७/१२ उतारा किंवा किमान ५ वर्षांचा भाडेपट्टा नोंदणीकृत करारनामा</p> <p>२) वनहक्क जमीन धारकांसाठी ७/१२ उतान्यावर “इतर अधिकार” मध्ये नोंद किंवा जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेले अनुसुची “जे” प्रमाणपत्र,</p> <p>३) पशुपालन दुग्ध व्यवसायाचे शासकीय /निमशासकीय संस्थेचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (अर्ज करतांना प्रशिक्षण प्रमाणपत्र नसल्यास अनुदानाचा लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेण्याबाबतचे हमी पत्र.)</p> <p>किंवा</p> <p>स्थानिक पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्याचे २ वर्षांचे अनुभव प्रमाणपत्र किंवा दुग्ध संस्थेस किमान २ वर्ष दुग्ध विक्री करत असल्याबाबतचे प्रमाणपत्र.</p> <p>४) दिव्यांगांसाठी UDID प्रमाणपत्र</p> <p>५) बचत गटाचे सदस्यत्व प्रमाणपत्र</p>
अटी व शर्ती	<p>१) या योजनेमध्ये प्रतिदिन १० ते १२ लिटर दूध उत्पादन देणाऱ्या एच एफ, जर्सी या संकरित गाई, प्रतिदिन ८ ते १० लिटर दुग्ध उत्पादन देणाऱ्या गीर, सहीवाल, रेड सिंधी, राठी, थारपारकर, प्रति दिन ५ ते ७ लिटर दुग्ध उत्पादन देणाऱ्या स्थानिक प्रजातीच्या गायी/म्हशींचे वाटप करण्यात येतील.</p> <p>२) वाटप करावयाची दूधाळ जनावरे ही शक्यतो १-२ महिन्यांपूर्वी व्यालेली दुसऱ्या / तिसऱ्या वेतातील असावीत.</p> <p>३) पात्र लाभार्थ्याने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच एक महिन्याच्या कालावधीत लाभार्थ्याने शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी करावी.</p> <p>४) एक महिन्याच्या कालावधीत संबंधित लाभार्थ्याने त्याच्या पसंतीनुसार इतर राज्यातून दुधाळ जनावरांची खरेदी करावी. जर लाभार्थ्याने उपरोक्त प्रमाणे विहित केलेल्या कालमर्यादेत शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, जनावरांची खरेदी न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतिका यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतिकाधिन लाभार्थ्यास लाभ देण्यात येईल.</p> <p>५) शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, खरेदी केलेल्या दुधाळ जनावरांची किंमत योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या किंमतीपेक्षा जास्त असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे. तसेच, दुधाळ जनावरांच्या खरेदीनंतर जनावरे वाहतूकीचा संपूर्ण खर्च</p>

	<p>संबंधित लाभार्थ्यांने करावयाचा आहे.</p> <p>६) वाटप करण्यात येणाऱ्या दुधाळ जनावरांचा लाभार्थी व संबंधित जिल्हयाचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांच्या संयुक्त नावाने ३ वर्षांसाठी विमा उतरविण्यात यावा.</p> <p>७) योजनेमध्ये वाटप केलेले जनावर मृत पावल्यास अंमलबजावणी अधिकारी यांच्या संमतीने विम्याच्या रकमेतून लाभार्थीस दूसरे दुधाळ जनावर खरेदी करून पुरविण्यात यावे.</p> <p>८) तालुका पशुसंवर्धन व दुग्ध व्यवसाय अधिकारी यांनी लाभार्थ्यांचा शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, जनावरे खरेदी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकेचे तपशील, विमा) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना सादर करावा.</p> <p>९) सदर अहवालानुसार जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT द्वारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.</p> <p>१०) योजनेतर्गत वाटप केलेल्या दुधाळ जनावरांची भारत पशुधन पोर्टलवर नोंदणी लाभार्थी ज्या पशुवैद्यकीय संस्थेच्या कार्यक्षेत्रातील आहे त्या संस्थेच्या संस्थाप्रमुखाने करणे बंधनकारक राहिल.</p> <p>११) योजनेच्या अटी/शर्तीची पूर्तता करून अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडून घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	<p>सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>सर्व साधारण</th> <th>विशेष घटक योजना</th> <th>आदिवासी उपयोजना</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <p>मागणी क्र डी-४ १०२, पशु व महिष विकास (०७) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०७)(०९) वैयक्तिक लाभार्थींना दुधाळ संकरित गायी /म्हशींचे वाटप करणे (२४०३ B९१५)</p> </td> <td> <p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०९) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०९)(१३) वैयक्तिक लाभार्थींना दुधाळ संकरित गायी /म्हशींचे वाटप करणे (२४०३ D ७२२)</p> </td> <td> <p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	<p>मागणी क्र डी-४ १०२, पशु व महिष विकास (०७) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०७)(०९) वैयक्तिक लाभार्थींना दुधाळ संकरित गायी /म्हशींचे वाटप करणे (२४०३ B९१५)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०९) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०९)(१३) वैयक्तिक लाभार्थींना दुधाळ संकरित गायी /म्हशींचे वाटप करणे (२४०३ D ७२२)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
<p>मागणी क्र डी-४ १०२, पशु व महिष विकास (०७) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०७)(०९) वैयक्तिक लाभार्थींना दुधाळ संकरित गायी /म्हशींचे वाटप करणे (२४०३ B९१५)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०९) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०९)(१३) वैयक्तिक लाभार्थींना दुधाळ संकरित गायी /म्हशींचे वाटप करणे (२४०३ D ७२२)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>					

२) शेळी मेंढी पालन प्रकल्पाद्वारे उद्योजकता विकास योजना:-

बाब	तपशील
लाभाचे स्वरूप	५०+५ शेळी /मेंढी गट व ३ वर्षांचा विमा, शेड व साधन सामुग्री
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील अत्यल्प भुधारक, अल्प भुधारक, महिला बचत गट
लाभार्थी निकष	सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती मधील लाभार्थी खालील घटकांमधून उतरत्या प्राधान्य क्रमाने करण्यात येईल.

	<p>अ) अत्यल्प भूधारक (१ हेक्टरपर्यंत भूधारक) ब) अल्प भूधारक (१ ते २ हेक्टरपर्यंत भूधारक) क) वनहक्क धारक ड) महिला बचत गटातील लाभार्थी (अ.क्र. अ, ब, क मधील) वरील घटकांमध्ये दिव्यांगांसाठी ५ टक्के व महिलांना ३० टक्के आरक्षण लागू राहिल.</p>
पात्रता	<p>१) १ एकर स्वतःची किंवा किमान ५ वर्ष नोंदणीकृत भाडेपट्टा इतकी जमीन आवश्यक, मात्र वनहक्क धारकांना सदर अट लागू राहणार नाही. २) पशुपालन दुग्ध व्यवसायाचे शासकीय /निमशासकीय संस्थेचे प्रशिक्षण (अर्ज करतांना प्रशिक्षण प्रमाणपत्र नसल्यास अनुदानाचा लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेणे आवश्यक राहिल) किंवा २ वर्षांचा शेळी/ मेंढी व्यवसायाचा अनुभव</p>
प्रकल्पाची किंमत	<p>५०+५ शेळी /मेंढी १) पशुधन खरेदी - प्रति शेळी/मेंढी रु. १२,०००/- व बोकड/मेंढा रु. १५,०००/- प्रमाणे गटाची किंमत- रु. ६,७५,०००/- २) ३ वर्षांचा विमा-१२.७५% (अधिक १८% GST)-रु. १,०१,५५४/- ३) शेड निर्मिती- रु. २,००,०००/- ४) कडबा कुट्टी यंत्र-रु.३०,०००/- ५) सोलर (३ kw)-रु. १,३२,०००/- प्रकल्पाची एकूण किंमत - रु.११,३८,५५४/-</p>
अनुदानाचे स्वरूप	<p>१) सर्वसाधारण लाभार्थी - ५० टक्के (रु. ५,६९,२७७/-) २) अनुसूचित जाती जमाती प्रवर्गातील लाभार्थी - ७५ टक्के (रु. ८,५३,९१५/-) ३) अनुदान २ टप्प्यात देय राहिल. एकूण अनुदानाच्या ५० टक्के इतका पहिल्या टप्प्याचे अनुदान लाभार्थ्यांने शेड निर्मिती तसेच साधनसामुग्री खरेदी केल्यानंतर देय राहिल व उर्वरीत दुसऱ्या टप्प्याचे ५० टक्के अनुदान शेळी /मेंढी गट खरेदीनंतर देण्यात येईल</p>
आवश्यक कागदपत्रे	<p>१) स्वतः च्या नावे ७/१२ उतारा किंवा किमान ५ वर्षांचा भाडेपट्टा नोंदणीकृत करारनामा २) वनहक्क जमीन धारकांसाठी ७/१२ उतान्यावर “इतर अधिकार” मध्ये नोंद किंवा जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेले अनुसुची “जे” प्रमाणपत्र, ३) पशुपालन व्यवसायाचे शासकीय /निमशासकीय संस्थेचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (अर्ज करतांना प्रशिक्षण प्रमाणपत्र नसल्यास अनुदानाचा लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेण्याबाबतचे हमी पत्र.) किंवा स्थानिक पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्याचे २ वर्षांचे अनुभव प्रमाणपत्र ४) दिव्यांगांसाठी UDID प्रमाणपत्र ५) बचत गटाचे सदस्यत्व प्रमाणपत्र</p>

अटी व शर्ती

- १) शेळी / मेंढी गटाची खरेदी ही खरेदी समितीच्या उपस्थितीत करण्यात यावी.
- २) खरेदी प्राथम्याने पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी मेंढी व शेळी विकास महामंडळाच्या प्रक्षेत्रावर उत्पादित झालेल्या शेळ्या-मेंढयातून करण्यात यावी.
- ३) महामंडळाच्या प्रक्षेत्रावर शेळ्या-मेंढया उपलब्ध नसल्यास तसे महामंडळाकडून ना-उपलब्धता प्रमाणपत्र घेवून शेळी / मेंढी गटाची खरेदी खाजगी /राष्ट्रीय पशुधन अभियानांतर्गत शेळ्या-मेंढयांच्या ब्रिडींग फार्म, स्मार्ट प्रकल्पांतर्गत स्थापित शेळी प्रकल्पावरून किंवा खुल्या बाजारातून लाभार्थ्यांच्या पसंतीनुसार वजनानुसार करण्यात यावी.
- ४) सदरच्या शेळ्या, मेंढया, बोकड व मेंढे स्थानिक वातावरणात तग धरतील याची दक्षता घेण्यात यावी.
- ५) या प्रकल्पांतर्गत खरेदी करावयाच्या शेळ्या / मेंढया तसेच, बोकड / मेंढे यांचे वय १ ते ३ वर्ष वयोगटातील असाव्यात.
- ६) पात्र लाभार्थ्यांने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच एक महिन्याच्या कालावधीत लाभार्थ्यांने शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, गठीत समिती समवेत शेळी / मेंढी गट खरेदी करावी.
- ७) लाभार्थ्यांने उपरोक्त प्रमाणे विहित केलेल्या कालमर्यादेत शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, जनावरांची खरेदी न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतीक्षा यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतीक्षाधिन लाभार्थ्यांस लाभ देण्यात येईल.
- ८) शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, खरेदी केलेल्या पशुधनाची किंमत योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या किंमतीपेक्षा जास्त असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे. तसेच, पशुधनाच्या खरेदीनंतर पशुधन वाहतूकीचा संपूर्ण खर्च संबंधित लाभार्थ्यांने करावयाचा आहे.
- ९) वाटप करण्यात येणाऱ्या पशुधनाचा लाभार्थी व संबंधित जिल्हयाचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांच्या संयुक्त नावाने ३ वर्षांसाठी विमा उतरविण्यात यावा.
- १०) योजनेमध्ये वाटप केलेल्या शेळ्या/मेंढया मृत पावल्यास अंमलबजावणी अधिकारी यांच्या संमतीने विम्याच्या रकमेतून लाभार्थीस दूसऱ्या शेळ्या/मेंढया खरेदी करून पूरविण्यात याव्यात.
- ११) तालुका पशुसंवर्धन व दुग्ध व्यवसाय अधिकारी यांनी लाभार्थ्यांचा शेड निर्मिती व साधन सामुग्री खरेदी तसेच, पशुधन खरेदी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकेचे तपशील, विमा) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना सादर करावा.
- १२) सदर अहवालानुसार जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT व्दारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.
- १३) योजनेंतर्गत वाटप केलेल्या पशुधनाची भारत पशुधन पोर्टलवर नोंदणी

	<p>लाभार्थी ज्या पशुवैद्यकीय संस्थेच्या कार्यक्षेत्रातील आहे त्या संस्थेच्या संस्थाप्रमुखानी करणे बंधनकारक राहिल.</p> <p>१४) योजनेच्या अटी/शर्तीची पूर्तता करून अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडून घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	<p>सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>सर्व साधारण</th> <th>विशेष घटक योजना</th> <th>आदिवासी उपयोजना</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <p>मागणी क्र डी-४ १०४, मेंढया व लोकर विकास (०४) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०४)(१२) अंशतः ठाणबंद पद्धतीने लाभार्थीना १० अधिक १ शेळी गटाचे वाटप करणे (२४०३B८६२)</p> </td> <td> <p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१५) अंशतः ठाणबंद पद्धतीने लाभार्थीना १० अधिक १ शेळी गटाचे वाटप करणे (२४०३ D७४९)</p> </td> <td> <p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	<p>मागणी क्र डी-४ १०४, मेंढया व लोकर विकास (०४) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०४)(१२) अंशतः ठाणबंद पद्धतीने लाभार्थीना १० अधिक १ शेळी गटाचे वाटप करणे (२४०३B८६२)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१५) अंशतः ठाणबंद पद्धतीने लाभार्थीना १० अधिक १ शेळी गटाचे वाटप करणे (२४०३ D७४९)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
<p>मागणी क्र डी-४ १०४, मेंढया व लोकर विकास (०४) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०४)(१२) अंशतः ठाणबंद पद्धतीने लाभार्थीना १० अधिक १ शेळी गटाचे वाटप करणे (२४०३B८६२)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१५) अंशतः ठाणबंद पद्धतीने लाभार्थीना १० अधिक १ शेळी गटाचे वाटप करणे (२४०३ D७४९)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>					

३) कुक्कुट पक्षांचे वाटप: -

अ) अंडी देणाऱ्या सुधारित कुक्कुट / देशी पक्षांचे वाटप:

बाब	तपशील
लाभाचे स्वरूप	<p>किमान २०० अंडी उत्पादन देणारे ५००० एक दिवशीय पक्षी, १ महिन्याच्या खाद्यावरील खर्च, अर्धबंदिस्त / पिंजरा / गादी पद्धतीने शेड बांधकाम, खाद्य, पाणी पुरवठा, भांडी, अंडी ठेवण्याकरीता ट्रे, एग नेस्ट, ऑटोमेशन प्रणाली, इत्यादी आवश्यक साहित्य, सोलर (३ kw)</p>
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील लाभार्थी
लाभार्थी निकष	<p>सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती मधील लाभार्थी खालील घटकांमधून उतरत्या प्राधान्य क्रमाने करण्यात येईल.</p> <p>अ) अत्यल्प भुधारक, ब) अल्प भुधारक, क) वनहक्क धारक ड) सुशिक्षित बेरोजगार, इ) महिला बचत गटातील लाभार्थी (अ.क्र. अ ते ड मधील)</p> <p>१) वरील घटकांमध्ये दिव्यांगांसाठी ५ टक्के तसेच महिलांना ५० टक्के आरक्षण लागू राहिल.</p> <p>२) आरक्षणानुसार पुरेसे महिला पात्र अर्जदार उपलब्ध न झाल्यास इतर घटकांमधील लाभार्थीना लाभ देण्यात येईल.</p>
पात्रता	<p>१) किमान २० गुंठे स्वतःची किंवा किमान ५ वर्ष नोंदणीकृत भाडेपट्टा असलेली जमीन, मात्र वनहक्क धारकांना ही अट लागू राहणार नाही.</p>

	<p>२) कुक्कुटपालन व्यवसायातील किमान २ वर्षांचा अनुभव किंवा</p> <p>कुक्कुटपालन व्यवसायाचे शासन /शासनमान्य संस्थांचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (कुक्कुटपालन व्यवसायाचे प्रशिक्षण न घेतलेल्या लाभार्थ्यांनी लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेणे आवश्यक)</p>
प्रकल्पाची किंमत	<p>१) किमान २०० अंडी उत्पादन देणारे ५००० एक दिवशीय पक्षी (रु. ५०/- प्रति पक्षी प्रमाणे) - रु. २,५०,०००/-</p> <p>२) १ महिन्याच्या खाद्यावरील खर्च (३ कि.ग्रॅ. प्रती पक्षी x ५००० पक्षी x रु.३०/- प्रति कि.ग्रॅ. प्रमाणे) - रु. ४,५०,०००/-</p> <p>३) अर्धबंदिस्त / पिंजरा/ गादी पध्दतीने शेड बांधकाम रु. १५,००,०००/-च्या मर्यादेत</p> <p>४) खाद्य, पाणी पुरवठा, भांडी, अंडी ठेवण्याकरीता ट्रे, एग नेस्ट, ऑटोमेशन, इत्यादी आवश्यक साहित्य- रु. ६,६८,०००/-</p> <p>५) सौर (३ kw) - रु.१,३२,०००/-</p> <p>६) प्रकल्प एकूण किंमत - रु.३०,००,०००/-</p>
अनुदानाचे स्वरूप	<p>१) सर्वसाधारण लाभार्थी - ५० टक्के (रु. १५,००,०००/-)</p> <p>२) अनुसूचित जाती जमाती प्रवर्गातील लाभार्थी- ७५ टक्के (रु. २२,५०,०००/-)</p> <p>३) अनुदान २ टप्प्यात देय राहिल. एकुण अनुदानाच्या ५० टक्के इतके पहिल्या टप्प्याचे अनुदान लाभार्थ्यांने शेड निर्मिती केल्यानंतर देय राहिल व उर्वरीत दुसऱ्या टप्प्याचे ५० टक्के अनुदान साधनसामुग्री खरेदी व पक्षी खरेदीनंतर देण्यात येईल.</p>
आवश्यक कागदपत्रे	<p>१) कुक्कुटपालन व्यवसायातील किमान २ वर्षांचा अनुभव असल्याबाबतचे स्थानिक पशुवैद्यक अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र किंवा</p> <p>कुक्कुटपालन व्यवसायाचे शासन /शासनमान्य संस्थांचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (कुक्कुटपालन व्यवसायाचे प्रशिक्षण न घेतलेल्या लाभार्थ्यांनी लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेण्याबाबतचे हमी पत्र)</p> <p>२) वनहक्क जमीन धारकांसाठी ७/१२ उतान्यावर “इतर अधिकार” मध्ये नोंद किंवा जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेले अनुसुची “जे” प्रमाणपत्र,</p> <p>३) दिव्यांगांसाठी UDID प्रमाणपत्र</p> <p>४) बचत गटाचे सदस्यत्व प्रमाणपत्र</p> <p>५) प्रकल्पासाठी कर्ज मंजूरी सहमती</p>
अटी व शर्ती	<p>१) या योजनेतर्गत खरेदी करण्यात येणारे कुक्कुटपक्षी हे वार्षिक किमान २०० अंडी उत्पादन देणारे असाव्यात.</p> <p>२) देशी पक्षी खरेदी करतांना प्राथम्याने शासकीय मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्र/ सघन कुक्कुट गट/ सार्वजनिक खाजगी भागिदारी तत्वावरील प्रक्षेत्र/ राष्ट्रीय पशुधन अभियानांतर्गत स्थापित कुक्कुट प्रकल्प/ स्मार्ट प्रकल्पांतर्गत स्थापित कुक्कुट प्रकल्प यांच्याकडून घ्यावेत.</p> <p>३) पात्र लाभार्थ्यांने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच दोन</p>

	<p>महिन्याच्या आत लाभार्थ्यांने कुक्कुट पालनासाठी शेडची उभारणी करावी.</p> <p>४) तदनंतरच्या एक महिन्याच्या कालावधीत पक्षी, खाद्य/पाण्याचे भांडे तसेच इतर मूलभूत सुविधा पूर्ण करून प्रत्यक्ष कुक्कुट पालन सुरु करावे.</p> <p>५) लाभार्थ्यांने उपरोक्त प्रमाणे विहित केलेल्या कालमर्यादेत कुक्कुट पक्षांची खरेदी न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतिक्षा यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतिक्षाधिन लाभार्थ्यांस लाभ देण्यात येईल.</p> <p>६) प्रकल्प सुरु झाल्यानंतर कार्यक्षेत्रातील तालुका पशुसंवर्धन अधिकारी यांनी कार्यक्षेत्रातील संस्था प्रमुखासह संयुक्तपणे तपासणी करून तपासणी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकेचे तपशील) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना १५ दिवसात सादर करावा.</p> <p>७) अनुदानाच्या ५० टक्के अनुदानाचा पहिला हप्ता वितरित करतांना बँकेचे कर्ज मंजूरी आदेश</p> <p>८) योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या खर्चापेक्षा जास्त खर्च असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे.</p> <p>९) योजनेच्या अटी/शर्तीची पूर्तता करून अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडून घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	<p>सादर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>सर्व साधारण</th> <th>विशेष घटक योजना</th> <th>आदिवासी उपयोजना</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <p>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)</p> </td> <td> <p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)</p> </td> <td> <p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	<p>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
<p>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>					

आ) पशुपालक/शेतकऱ्यांना देशी/ सुधारित मांसल कुक्कुट ३००० ते ५००० पर्यंत पक्षांच्या संगोपनाद्वारे उद्योजकता विकास:

बाब	तपशील
लाभाचे स्वरूप	शेड बांधकाम, सोलर, खाद्य व पाणी भांडी इत्यादी, सोलर (३ kw)
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील लाभार्थी

लाभार्थी निकष	<p>सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसुचित जाती, अनुसुचित जमाती मधील लाभार्थी खालील घटकांमधून उतरत्या प्राधान्य क्रमाने करण्यात येईल.</p> <p>अ) अत्यल्प भुधारक, ब) अल्प भुधारक, क) वनहक्क धारक ड) सुशिक्षित बेरोजगार, इ) महिला बचत गटातील लाभार्थी (अ.क्र. अ ते ड मधील) १) वरील घटकांमध्ये दिव्यांगांसाठी ५ टक्के तसेच महिलांना ५० टक्के आरक्षण लागू राहिल. २) आरक्षणानुसार पुरेसे पात्र अर्जदार उपलब्ध न झाल्यास इतर घटकांमधील लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात येईल.</p>
पात्रता	<p>१) किमान २० गुंठे स्वतःची किंवा किमान ५ वर्ष नोंदणीकृत भाडेपट्टा असलेली जमीन, मात्र वनहक्क धारकांना ही अट लागू राहणार नाही. २) कुक्कुटपालन व्यवसायातील किमान २ वर्षांचा अनुभव किंवा कुक्कुटपालन व्यवसायाचे शासन /शासनमान्य संस्थांचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (कुक्कुटपालन व्यवसायाचे प्रशिक्षण न घेतलेल्या लाभार्थ्यांनी लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेणे आवश्यक)</p>
प्रकल्पाची किंमत	<p>१) शेड बांधकाम - प्रति पक्षी १.२ चौ.फु. जागा आवश्यक, बांधकाम खर्च रु. २५०/- प्रति चौ.फु. दर २) खाद्य व पाणी भांडी इत्यादी प्रति पक्षी रु.५०/- प्रमाणे ३) सोलर अंदाजीत - रु १५००००/- (अन्य योजनेत अनुदानाचा लाभ घेतल्यास अनुज्ञेय नाही) ४) प्रकल्पाची एकूण किंमत-३००० पक्षी- रु. १२,००,०००/- ५) ५००० पक्षी- रु. १९,००,०००/-</p>
अनुदानाचे स्वरूप	<p>१) सर्वसाधारण लाभार्थी - ५० टक्के (३००० पक्षी - ६,००,०००/- तर ५००० पक्षी-रु. ९,५०,०००/-) २) अनुसुचित जाती जमाती प्रवर्गातील लाभार्थी - ७५ टक्के (३००० पक्षी - ९,००,०००/- तर ५००० पक्षी-रु. १४,२५,०००/-) ३) अनुदान २ टप्प्यात देय राहिल. एकूण अनुदानाच्या ५० टक्के इतका पहिल्या टप्प्याचे अनुदान लाभार्थ्यांने शेड निर्मिती केल्यानंतर देय राहिल व उर्वरीत दुसऱ्या टप्प्याचे ५० टक्के अनुदान साधनसामुग्री खरेदी व पक्षी खरेदीनंतर देण्यात येईल.</p>
आवश्यक कागदपत्रे	<p>१) कुक्कुटपालन व्यवसायातील किमान २ वर्षांचा अनुभव असल्याबाबतचे स्थानिक पशुवैद्यक अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र किंवा कुक्कुटपालन व्यवसायाचे शासन /शासनमान्य संस्थांचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (कुक्कुटपालन व्यवसायाचे प्रशिक्षण न घेतलेल्या लाभार्थ्यांनी लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेण्याबाबतचे हमी पत्र)</p>

	<p>२) वनहक्क जमीन धारकांसाठी ७/१२ उतान्यावर “इतर अधिकार” मध्ये नोंद किंवा जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेले अनुसुची “जे” प्रमाणपत्र,</p> <p>३) दिव्यांगांसाठी UDID प्रमाणपत्र</p> <p>४) बचत गटाचे सदस्यत्व प्रमाणपत्र</p> <p>५) प्रकल्पासाठी कर्ज मंजूरी सहमती</p>						
अटी व शर्ती	<p>१) सुधारित पक्षी खुल्या बाजारातून खरेदी करता येतील.</p> <p>२) देशी पक्षी खरेदी करतांना प्राथम्याने शासकीय मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्र / सघन कुक्कुट गट/ सार्वजनिक खाजगी भागिदारी तत्वावरील प्रक्षेत्र/ राष्ट्रीय पशुधन अभियानांतर्गत स्थापित कुक्कुट प्रकल्प/स्मार्ट प्रकल्पांतर्गत स्थापित कुक्कुट प्रकल्प यांच्याकडून घेण्यात यावेत.</p> <p>३) पात्र लाभार्थ्याने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच दोन महिन्यात लाभार्थ्याने कुक्कुट पालनासाठी शेडची उभारणी करावी.</p> <p>४) तद्नंतरच्या एक महिन्याच्या कालावधीत पक्षी, खाद्य/पाण्याचे भांडे तसेच इतर मूलभूत सुविधा पुर्ण करून प्रत्यक्ष कुक्कुट पालन सुरु करावे.</p> <p>५) लाभार्थ्याने उपरोक्त प्रमाणे विहित केलेल्या कालमर्यादेत कुक्कुट पक्षांची खरेदी न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतीक्षा यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतीक्षाधिन लाभार्थ्यांस लाभ देण्यात येईल.</p> <p>६) प्रकल्प सुरु झाल्यानंतर कार्यक्षेत्रातील तालुका पशुसंवर्धन अधिकारी यांनी कार्यक्षेत्रातील संस्था प्रमुखासह संयुक्तपणे तपासणी करून तपासणी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकेचे तपशील) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना १५ दिवसात सादर करावा.</p> <p>७) अनुदानाच्या ५० टक्के अनुदानाचा पहिला हप्ता वितरित करतांना बँकेचे कर्ज मंजूरी आदेश</p> <p>८) योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या खर्चापेक्षा जास्त खर्च असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे.</p> <p>९) सदर अहवालानुसार जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT द्वारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.</p> <p>१०) योजनेच्या अटी/शर्तीची पूर्तता करून अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडून घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	<p>सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>सर्व साधारण</th> <th>विशेष घटक योजना</th> <th>आदिवासी उपयोजना</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट</td> <td>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष</td> <td>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात</td> </tr> </tbody> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट	मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष	नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट	मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष	नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात					

	विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)	घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)	येईल.
--	---	---	-------

इ) १००० प्रति आठवडा अंडी उबवणी क्षमतेच्या संयंत्राचा (Incubator, Hatcher) पुरवठा:

बाब	तपशील
लाभाचे स्वरूप	प्रती आठवडा १००० अंडी उबवणी क्षमतेचे संयंत्र (Incubator, Hatcher), सोलर (३ kw)
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील लाभार्थी
लाभार्थी निकष	सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती मधील लाभार्थी खालील घटकांमधून उतरत्या प्राधान्य क्रमाने करण्यात येईल. अ) भुमीहीन, ब) अत्यल्प भुधारक, क) अल्प भुधारक, ड) सुशिक्षित बेरोजगार, इ) महिला बचत गटातील लाभार्थी (अ.क्र. अ ते ड मधील) १) वरील घटकांमध्ये दिव्यांगांसाठी ५ टक्के तसेच महिलांना ५० टक्के आरक्षण लागू राहिल. २) आरक्षणानुसार पुरेसे पात्र अर्जदार उपलब्ध न झाल्यास इतर घटकांमधील लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात येईल.
पात्रता	१) कुक्कुटपालन व्यवसायातील किमान २ वर्षांचा अनुभव किंवा कुक्कुटपालन व्यवसायाचे शासन/शासनमान्य संस्थांचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (कुक्कुटपालन व्यवसायाचे प्रशिक्षण न घेतलेल्या लाभार्थ्यांनी लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेणे आवश्यक)
प्रकल्पांची किंमत	१) प्रती आठवडा १००० अंडी उबवणी क्षमतेचे संयंत्र (Incubator, Hatcher) रु २,०८,०००/- २) सोलर युनिट (३ kw)- रु १,३२,०००/- एकूण किंमत ३,४०,०००/-
अनुदानाचे स्वरूप	१) सर्वसाधारण लाभार्थी - ५० टक्के (रु.१,७०,०००/-) २) अनुसूचित जाती जमाती प्रवर्गातील लाभार्थी - ७५ टक्के टक्के (रु. २,५५,०००/-)
आवश्यक कागदपत्रे	१) कुक्कुटपालन व्यवसायातील किमान २ वर्षांचा अनुभव असल्याबाबतचे स्थानिक पशुवैद्यक अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र किंवा

	<p>कुक्कुटपालन व्यवसायाचे शासन /शासनमान्य संस्थांचे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र (कुक्कुटपालन व्यवसायाचे प्रशिक्षण न घेतलेल्या लाभार्थ्यांनी लाभ घेण्यापुर्वी प्रशिक्षण घेण्याबाबतचे हमी पत्र)</p> <p>२) दिव्यांगांसाठी UDID प्रमाणपत्र</p> <p>३) बचत गटाचे सदस्यत्व प्रमाणपत्र</p>						
अटी व शर्ती	<p>१) पात्र लाभार्थ्यांने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच एक महिन्याच्या कालावधीत लाभार्थ्यांने अंडी उबवणी यंत्राची उभारणी करावी.</p> <p>२) तदनंतरच्या एक महिन्यात प्रत्यक्ष अंडी उबवणी सुरु करावे.</p> <p>३) लाभार्थ्यांने उपरोक्त प्रमाणे विहित केलेल्या कालमर्यादेत अंडी उबवणी न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतिक्षा यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतिक्षाधिन लाभार्थ्यांस लाभ देण्यात येईल.</p> <p>४) प्रकल्प सुरु झाल्यानंतर कार्यक्षेत्रातील तालुका पशुसंवर्धन अधिकारी यांनी कार्यक्षेत्रातील संस्था प्रमुखासह संयुक्तपणे तपासणी करुन तपासणी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकेचे तपशील) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना १५ दिवसात सादर करावा.</p> <p>५) योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या खर्चापेक्षा जास्त खर्च असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे.</p> <p>६) सदर अहवालानुसार जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT द्वारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.</p> <p>७) योजनेच्या अटी/शर्तीची पूर्तता करुन अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडुन घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	<p>सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>सर्व साधारण</th> <th>विशेष घटक योजना</th> <th>आदिवासी उपयोजना</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <p>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)</p> </td> <td> <p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)</p> </td> <td> <p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	<p>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
<p>मागणी क्र डी-४ १०३, कुक्कुट विकास (०४) प्रकर्षित कुक्कुट विकास गट (०४) (१२) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३B८८२)</p>	<p>मागणी क्र. एन-३ २४०३- पशुसंवर्धन ७८९, अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (०१) अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रमांतर्गत योजना (०१)(१४) १००० मांसल कुक्कुटपक्षी पालनाद्वारे कुक्कुट व्यवसाय सुरु करणे (२४०३ D ७३१)</p>	<p>नव्याने लेखाशिर्ष उघडण्यात येईल.</p>					

४) वैरण विकास योजना :-

बाब	तपशील
योजनेचे नाव	मुरघास संयंत्र वाटप योजनेद्वारे उद्योजकता विकास करणे
लाभाचे स्वरूप	मुरघास हार्वेस्टर (चार ओळी एकाच वेळी हॉरवेस्ट) व मुरघास बेलर संयंत्र
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील लाभार्थी
लाभार्थी निकष	सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसुचित जाती, अनुसुचित जमाती मधील लाभार्थी खालील घटकांमधून उतरत्या प्राधान्य क्रमाने करण्यात येईल. अ) अत्यल्प भूधारक ब) अल्प भूधारक क) वनहक्क धारक ड) महिला बचत गटातील लाभार्थी (अ.क्र. अ व क मधील) १) वरील घटकांमध्ये दिव्यांगांसाठी ५ टक्के तसेच महिलांना ३० टक्के आरक्षण लागू राहिल. २) आरक्षणानुसार पुरेसे पात्र अर्जदार उपलब्ध न झाल्यास इतर घटकांमधील लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात येईल.
पात्रता	किमान १० मोठे पशुधन/१०० शेळ्या किंवा मेंढ्या संख्या, स्वतःचा किमान ५० hp ट्रॅक्टर आवश्यक
उपकरणाची किंमत	रु.२६,००,०००/- च्या मर्यादेत
अनुदानाचे स्वरूप	१) सर्वसाधारण लाभार्थी - ५० टक्के (रु.१३,००,०००/-) २) अनुसुचित जाती /जमाती प्रवर्गातील लाभार्थी - ७५ टक्के (रु.१९,५०,०००/-)
आवश्यक कागदपत्रे	१) किमान १० मोठे पशुधन/१०० शेळ्या किंवा मेंढ्या असल्याबाबतचे स्थानिक पशुधन विकास अधिकारीचे प्रमाणपत्र २) अर्जदाराच्या नावे /कुटुंबातील सदस्याचे नावे असलेले ट्रॅक्टरचे नोंदणी कार्ड (आरसी कार्ड) ३) दिव्यांगांसाठी UDID प्रमाणपत्र ४) बचत गटाचे सदस्यत्व प्रमाणपत्र ५) बँकेचे कर्ज मंजूरीबाबतचे सहमती पत्र किंवा स्वनिधीतून मुरघास संयंत्र खरेदी करणार असल्यास किमान स्वःहिस्स्याची रक्कम जमा असल्याचे स्वतः च्या बँक खात्याचे एक महिन्याचे विवरणपत्र
अटी व शर्ती	१) पात्र लाभार्थ्यांने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच एक महिन्याच्या आत मुरघास हार्वेस्टर (चार ओळी एकाच वेळी हॉरवेस्ट) खरेदीसाठी रकमेचा भरणा करावा. २) लाभार्थ्यांने उपरोक्त प्रमाणे ३ महिन्याच्या आत मुरघास हार्वेस्टर (चार ओळी एकाच वेळी हॉरवेस्ट) व मुरघास बेलर संयंत्र खरेदी न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतिका यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतिकाधिन लाभार्थ्यांस लाभ देण्यात येईल.

	<p>३) मुरघास हार्वेस्टर (चार ओळी एकाच वेळी हॉरवेस्ट) व मुरघास बेलर संयंत्र वापर सुरु झाल्यानंतर कार्यक्षेत्रातील तालुका पशुसंवर्धन अधिकारी यांनी कार्यक्षेत्रातील संस्था प्रमुखासह संयुक्तपणे तपासणी करुन तपासणी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकेचे तपशील) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना १५ दिवसात सादर करावा.</p> <p>४) योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या खर्चापेक्षा जास्त खर्च असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे.</p> <p>५) सदर अहवालानुसार जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT द्वारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.</p> <p>६) योजनेच्या अटी/शर्तीची पूर्तता करुन अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडून घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा						
	<table border="1"> <tr> <td>सर्व साधारण</td> <td>विशेष घटक योजना</td> <td>आदिवासी उपयोजना</td> </tr> <tr> <td colspan="3">नव्याने उघडण्यात येईल</td> </tr> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	नव्याने उघडण्यात येईल		
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
नव्याने उघडण्यात येईल							

५) उद्योजकता विकास योजना:-

बाब	तपशील
योजनेचे नाव	शेळी /मेंढी /गाय /म्हैस /कुक्कुटपालन व्यवसायाद्वारे उद्योजकता विकास करणेसाठी घेतलेल्या कर्जामध्ये व्याज सवलत देणे.
लाभाचे स्वरुप	शेळी /मेंढी /गाय /म्हैस /कुक्कुटपालन व्यवसायाकरीता प्रकल्पधारकाने वित्तीय संस्थाकडून घेतलेल्या कर्जाची विहित मुदतीत परतफेड केल्यास व्याज दरात ४ टक्के व्याज सवलत
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील लाभार्थी
पात्रता	१) बँकेकडून कर्ज घेऊन शेळी /मेंढी /गाय /म्हैस /कुक्कुट पालन प्रकल्प, चारा प्रक्रिया / पशुखाद्य निर्मिती कारखाना २) केंद्र / राज्य शासनाच्या अन्य अनुदान योजनेचा लाभ घेतलेला नसावा.
अनुदानाचे स्वरुप	घेतलेल्या कर्जावरील व्याज दरात ४ टक्के सवलत एकूण रु. ४,००,००० च्या मर्यादेत पुर्ण कर्जाची परतफेड झाल्यानंतर
आवश्यक कागदपत्रे	बँकेचे प्रकल्प मंजूरी व कर्ज मंजूरीचे पत्र
अटी व शर्ती	१) पात्र लाभार्थ्यांने त्याची निवड झाल्याचे जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्यानंतर प्रकल्प / कारखाना उभारणी करावी. २) घेतलेल्या कर्जाची बँकेने विहित वेळेत परतफेड करणे आवश्यक. ३) घेतलेल्या कर्जावरील व्याज दरात ४ टक्के सवलत (एकूण रु. ४,००,००० च्या मर्यादेत) पुर्ण कर्जाची परतफेड झाल्यानंतर बँकेचे नादेय प्रमाणपत्र सादर केल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT द्वारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.

लेखाशिर्ष	सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-		
	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना
	नव्याने उघडण्यात येईल		

६) व्यवस्थापन - पशुसंवर्धन व्यवसायात Artificial Intelligence आणि ML (Machine Learning) तंत्रज्ञानाचा वापर :-

बाब	तपशील
लाभाचे स्वरूप	पशुपालकाकडील गाय/म्हैशीच्या गळयातील सेन्सर/स्मार्ट कॉलर बेल्ट प्रति गाय/ म्हैस रु ५०००/- व एका गोठयासाठी गेटवे रु १०,०००/- (५० टक्के अनुदान तत्वावर) किमान ५ ते ४० गायी/म्हशी.
लाभार्थी	सर्व प्रवर्गातील पशुपालक
पात्रता	स्वतःच्या भारत पशुधन पोर्टलवर नोंद असलेल्या किमान ५ गायी/म्हशी
प्रकल्प किंमत	१) गाय/म्हैशीच्या गळयातील सेन्सर/स्मार्ट कॉलर बेल्ट - प्रति गाय/म्हैस रु ५०००/- २) एका गोठयासाठी (किमान ५ ते ४० गायी/म्हशी) गेटवे रु. १०,०००/-
अनुदानाचे स्वरूप	सर्व प्रवर्गासाठी - ५० टक्के अनुदान तत्वावर (प्रति लाभार्थी रु. १,००,०००/- च्या मर्यादेत)
आवश्यक कागदपत्रे	स्वतः च्या मालकीच्या ५ गायी/ म्हशी असल्याबाबतचे स्थानिक पशुधन विकास अधिकारीचे प्रमाणपत्र
कार्यपध्दती	<p>१) पात्र लाभार्थ्याने त्याची निवड झाल्यानंतर जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी कळविलेल्या दिनांकापर्यंत म्हणजेच एक महिन्याच्या कालावधीत लाभार्थ्याने गायी/ म्हशीसाठी सेन्सर/स्मार्ट कॉलर बेल्ट व गोठयासाठी गेटवे खरेदी करून वापर सुरु करावा.</p> <p>२) लाभार्थ्याने उपरोक्त प्रमाणे विहित केलेल्या कालमर्यादेत गायी/ म्हशीसाठी सेन्सर/स्मार्ट कॉलर बेल्ट व गोठयासाठी गेटवे खरेदी करून वापर सुरु न केल्यास अशा लाभार्थ्यांचे नाव मूळ प्रतिका यादीतील शेवटच्या क्रमांकावर ठेवण्यात येवून, पुढील प्रतिकाधिन लाभार्थ्यांस लाभ देण्यात येईल.</p> <p>३) गायी/ म्हशीसाठी सेन्सर/स्मार्ट कॉलर बेल्ट व गोठयासाठी गेटवेचा वापर सुरु झाल्यानंतर कार्यक्षेत्रातील तालुका पशुसंवर्धन अधिकारी यांनी कार्यक्षेत्रातील संस्था प्रमुखासह संयुक्तपणे तपासणी करून तपासणी अहवाल (खरेदी पावती, छायाचित्र, लाभार्थ्यांचे बँकचे तपशील) जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांना १५ दिवसात सादर करावा.</p> <p>४) योजनेमध्ये निर्धारित केलेल्या खर्चापेक्षा जास्त खर्च असल्यास फरकाची रक्कम संबंधित लाभार्थ्यांनी अदा करावयाची आहे.</p>

	<p>५) सदर अहवालानुसार जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांनी DBT व्दारे अनुदान हिस्सा लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात अदा करावा.</p> <p>६) योजनेच्या अटी/शर्तीची पुर्तता करुन अंमलबजावणी करण्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थ्यांकडुन घेण्यात यावे.</p>						
लेखाशिर्ष	सदर योजनेसाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा-						
	<table border="1"> <tr> <td>सर्व साधारण</td> <td>विशेष घटक योजना</td> <td>आदिवासी उपयोजना</td> </tr> <tr> <td colspan="3">नव्याने उघडण्यात येईल</td> </tr> </table>	सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना	नव्याने उघडण्यात येईल		
सर्व साधारण	विशेष घटक योजना	आदिवासी उपयोजना					
नव्याने उघडण्यात येईल							

७) राज्यस्तरीय संस्था/ कार्यालयांचे बांधकाम, बळकटीकरण, आधुनिकीकरण आणि देखभाल व दुरुस्ती:-

सद्यस्थितीत राज्य योजनेंतर्गत बांधकाम, बळकटीकरण, आधुनिकीकरण आणि देखभाल व दुरुस्ती या ६ योजना कार्यरत असून सदर योजनांमधून राज्यस्तरिय संस्थांचे बांधकाम दुरुस्ती आवश्यक साहित्य, उपकरणे, यंत्रसामग्री किटस केमिकल्स रिएजन्ट, वाहतूक, बदली वाहन, कंत्राटी मनुष्यबळ इत्यादींसाठी निधी वेगवेगळ्या लेखाशिर्षाखाली अर्थसंकल्पित करण्यात येतो. सदर योजनांच्या अंमलबजावणीत सुसुत्रता आणण्यासाठी पुढीलप्रमाणे कार्यपद्धती विहित करण्यात येत आहे :-

१) हाती घ्यावयाची कामे:-

अ) बांधकाम :-

पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असलेल्या संस्था/ नव्याने स्थापन होणाऱ्या सर्व राज्यस्तरिय पशुवैद्यकीय संस्था यांच्या निवासी व बिगर निवासी नविन इमारती / मोडकळीस आलेल्या अथवा वापरायोग्य नसलेल्या इमारतींचे निर्लेखन करून नवीन इमारत बांधकाम

ब) देखभाल व दुरुस्ती :-

पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असलेल्या संस्था/ नव्याने स्थापन होणाऱ्या सर्व राज्यस्तरिय पशुवैद्यकीय संस्था यांच्या निवासी व बिगर निवासी इमारतींची सर्व प्रकारची देखभाल व दुरुस्ती.

क) बळकटीकरण :-

पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाच्या अधिपत्याखाली सर्व राज्यस्तरीय पशुवैद्यकीय संस्थांच्या दैनंदिन कामाकाजासाठी आवश्यक असणारी पशुरोग निदानासाठी आवश्यक असणारे साहित्य, तसेच संस्थांच्या दैनंदिन कामकाजासाठी राज्यस्तरीय तांत्रिक विनिर्देश समितीने वेळोवेळी शिफारस केलेल्या साहित्य व उपकरणांची खरेदी तसेच आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय यांच्या अधिनस्त असलेली राज्यस्तरीय, विभागीय व जिल्हास्तरीय कार्यालयांसाठी कंत्राटी मनुष्यबळ/व्यावसायिक सेवा व वाहन खरेदी .

ड) आधुनिकीकरण :-

पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असलेल्या संस्था/ नव्याने स्थापन होणाऱ्या सर्व राज्यस्तरीय पशुवैद्यकीय संस्था तसेच क्षेत्रीय स्तरावरील संस्था यामध्ये पशुरोग निदान व संस्थांच्या उद्देशित कामकाजासाठी तांत्रिक विनिर्देश समितीने वेळोवेळी शिफारस केलेल्या अत्याधुनिक यंत्र सामुग्रीची खरेदी आणि देखभाल व दुरुस्ती.

इ) कार्यालयीन कामकाजासाठी साधनसामग्री खरेदी:-

सर्व राज्यस्तरीय पशुवैद्यकीय संस्थांच्या दैनंदिन कामकाजासाठी आवश्यक बाबी उदा. संगणक, प्रिंटर, इत्यादींची खरेदी.

२) लेखाशिर्ष - उपरोक्त प्रयोजनासाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षांतर्गत भागाविण्यात येईल.

मागणी क्र. डी- ०४,

२४०३ - पशुसंवर्धन,

००१ - संचालन व प्रशासन,

(०२) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना

(०२)(०१) आयुक्त पशुसंवर्धन, पुणे यांच्या कार्यालयाचे बळकटीकरण

(१०० टक्के राज्य) (कार्यक्रम)

(संकेतांक २४०३ ००७१)

३) कार्यपध्दती -:

- १) इमारतींची उपलब्धता व आवश्यकता विचारात घेऊन प्राधान्यक्रम निश्चित करावा.
- २) नवीन इमारतीचे बांधकाम हाती घेण्यापूर्वी, सदर जागा आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्या नावे हस्तांतरीत झाली आहे, याची खातरजमा करावी.
- ३) हाती घेण्यात येणाऱ्या बांधकामांसदर्भात अंदाजपत्रक तयार करून, त्यास सक्षम प्राधिकरणाची प्रशासकिय व तांत्रिक मान्यता प्राप्त करून घ्यावी.
- ४) संस्थांच्या बळकटीकरण व आधुनिकीकरणासाठी खरेदी विहित शासकीय पध्दतीचा अवलंब करून करण्यात यावी.
- ५) बळकटीकरण व आधुनिकीकरणांतर्गत खरेदी करावयाची उपकरणे, यंत्रसामग्री, साहित्य यांची आवश्यकता आणि विद्युत भाराची उपलब्धता यांची खातरजमा करावी.
- ६) बळकटीकरण व आधुनिकीकरणासाठी नवीन साहित्य/यंत्रसामुग्री यांची खरेदी करण्यापूर्वी संस्थेत पूर्वीचे नादुरुस्त साहित्य असल्यास त्याचे नियमाप्रमाणे निर्लेखन करण्यात यावे. निर्लेखनाशिवाय त्याच प्रकारच्या नवीन साहित्यांची खरेदी करण्यात येऊ नये.
- ७) संस्थांसाठी विविध बाबींची खरेदी करण्यासाठी वेळोवेळी विहित केलेल्या सक्षम प्राधिकरणाची तांत्रिक व प्रशासकीय मंजूरी प्राप्त करून घ्यावी .

- ८) सदर योजनेचे आहरण व संवितरण अधिकारी हे लेखा अधिकारी, आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय कार्यालय, पुणे असतील. तसेच आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्ध व्यवसाय हे नियंत्रक अधिकारी असतील.

८) पशुसंवर्धनासाठी प्रदर्शन व प्रचार कार्यक्रम -

शासन निर्णय दिनांक ३१/०१/२०१३ अन्वये राज्यस्तरीय योजनेतर्गत पशुसंवर्धनासाठी प्रदर्शन व प्रचार कार्यक्रम ही योजना कार्यान्वित आहे. या योजनेद्वारे शासनाचे धोरणात्मक निर्णयांचे दृक व श्राव्य प्रसार माध्यमांवरून जाहिर प्रसिध्दी करणे या बाबींचा समावेश आहे.

काळाच्या ओघात प्रसार माध्यमांमध्ये whats-app, facebook, instgram, youtube, twitter, linkedin यासारख्या प्रवाही प्रसार माध्यमांची भर पडली आहे. त्यानुसार प्रचार प्रसिध्दीच्या धोरणात बदल करणे आवश्यक झाले आहे. यास्तव सदर योजनेतर्गत शासनाच्या धोरणात्मक निर्णयांची जाहिर प्रसिध्दी सोशल मिडीयाच्या विविध माध्यमातून तसेच दृक व श्राव्य प्रसार माध्यमांमधून प्रचार व प्रसिध्दी करणे तसेच राज्य पातळीवरील पशुप्रदर्शन, राज्यस्तरीय पुरस्कार, मेळावे, कार्यशाळा यांचे आयोजन करण्यात येईल.

यासाठी येणारा खर्च खालील लेखाशिर्षातून भागविण्यात यावा -

मागणी क्र. डी- ०४,
२४०३ - पशुसंवर्धन,
१०९ - विस्तार व प्रशिक्षण,
(००)(१०) प्रदर्शन व प्रचार - राज्य योजना
(संकेतांक २४०३ ०८७५)

अंमलबजावणीची कार्यपध्दती (वैयक्तिक लाभाच्या योजना) :-

जिल्हा नियोजन समितीचे कामकाज परिणामकारक व्हावे यासाठी उपाययोजना सुचविण्यासाठी नियुक्त करण्यात आलेल्या विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग यांनी त्यांच्या अहवालात पशुसंवर्धन विभागाच्या जिल्हास्तरीय योजनांकरीता एकाच Flagship Scheme किंवा Umbrella Scheme खाली आणण्याची कार्यवाही करावी अशी शिफारस केली आहे. सदर बाब विचारात घेवून पशुसंवर्धन व्यवसायाच्या संदर्भात राज्यस्तरीय योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये सुसुत्रता आणण्यासाठी लाभार्थ्यांची निवड एकाच प्रणालीद्वारे ऑनलाईन पध्दतीने करण्यात येईल. योजना राबविण्यासाठी पुढील प्रमाणे कार्यपध्दती विहित करण्यात येत आहे.

- अ) **लाभार्थी निकष** - वैयक्तिक लाभाच्या योजनांसाठी सर्वसाधारण प्रवर्ग, अनुसुचित जाती, अनुसुचित जमाती मधील लाभार्थी निवडीसाठी योजनानिहाय निकष संबधित योजनेत दर्शविण्यात आले आहेत. ज्या योजनांचा लाभ भूमीहीन लाभार्थ्यांना देण्यात येणार आहे, अशा योजनांमध्ये महिलांसाठी ५० टक्के आरक्षण लागू राहिल.

ब) लाभार्थी निवड -

- १) योजनेतर्गत लाभार्थी निवडीसाठी आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीस वेळापत्रकाची आखणी करुन विहित कालावधीत ऑनलाईन पध्दतीने अर्ज मागवावेत.
- २) प्राप्त सर्व झालेल्या सर्व अर्जांची छाननी ऑनलाईन पध्दतीने करुन लाभार्थी निवड समितीमार्फत यादृच्छिक (Random) पध्दतीने पात्र लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.
- ३) संबंधित भागाचा समुह स्वरूपात (Cluster) विकास होईल यादृष्टीने लाभार्थ्यांची निवड करण्यात यावी, यासाठी आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी त्या-त्या भागातील भौगोलीक स्थिती, जिल्हा नियोजन आराखडा व स्थानिक व्यावसायिक पर्यावरण विचारात घेवून जिल्हानिहाय लक्षांक निर्धारित करावे
- ४) अनुदानाअभावी पात्र लाभार्थ्यांना त्या-त्या आर्थिक वर्षात योजनेचा लाभ देणे शक्य झाले नाही, असे लाभार्थी प्रतिकक्षाधीन ठेवण्यात येतील.
- ५) संबंधित योजनांसाठी लाभार्थी निवडीसाठी दरवर्षी अर्ज मागविण्यात येतील. मात्र मागील आर्थिक वर्षात प्रतिकक्षाधीन असलेल्या अर्जदारांना प्राधान्य देण्यात येईल.

क) निवड समिती -

- (i) वैयक्तिक लाभांच्या योजनांसाठी लाभार्थ्यांची निवड खालील जिल्हास्तरीय निवड समितीद्वारे करण्यात यावी.

१. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	- अध्यक्ष
२. जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी	- सदस्य
३. प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प	- सदस्य
४. जिल्हा रोजगार व स्वयंरोजगार अधिकारी (जिल्हा परिषद)	- सदस्य
५. जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त	- सदस्य सचिव

- (ii) मांसल कुक्कुट ३०००/५००० कुक्कुटपक्षी व अंडी देणाऱ्या ५००० कुक्कुटपक्ष्यांचे वाटप आणि मुरघास संयंत्र वाटप योजना या ३ योजनांसाठी प्राप्त झालेल्या अर्जांची तपासणी आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीमार्फत करण्यात येईल.

- १) आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय - अध्यक्ष
- २) अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय - सदस्य
- ३) संबंधित विभागाचे प्रादेशिक पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय सहआयुक्त - सदस्य
- ४) सहआयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय (पशुधन व नियोजन) - सदस्य सचिव

समितीने तपासणीअंती शिफारस केलेल्या प्रस्तावांची अंतिम निवड खालील समितीमार्फत करण्यात येईल -

- १) अ.मु.स/प्र.सचिव / सचिव, पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय - अध्यक्ष
- २) आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय - सदस्य
- ३) अ.मु.स/प्र.सचिव / सचिव, वित्त विभाग यांचे प्रतिनिधी - सदस्य

४) अ.मु.स/प्र.सचिव / सचिव, सामाजिक न्याय विभाग यांचे प्रतिनिधी -	सदस्य
५) अ.मु.स/प्र.सचिव / सचिव, आदिवासी विभाग यांचे प्रतिनिधी-	सदस्य
६) अ.मु.स/प्र.सचिव / सचिव, महिला व बाल विकास विभाग यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
७) सह/उपसचिव, पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय -	सदस्य सचिव

ड) **खरेदी समिती** - दुधाळ पशुधन, बैल जोडी व शेळी/मेंढी गट वाटप योजनांतर्गत पशु वाटपासाठी खालीलप्रमाणे खरेदी समितीद्वारे खरेदी करण्यात येईल.

१) संबंधित तालुक्याचे तालुका पशुसंवर्धन अधिकारी :-	अध्यक्ष
२) कार्यक्षेत्रातील पशुवैद्यकीय दवाखान्याचे संस्थाप्रमुख -	सदस्य
३) बँक प्रतिनिधी (कर्जप्रकरणी) -	सदस्य
४) विमा कंपनीचा प्रतिनिधी -	सदस्य
५) लाभार्थी -	सदस्य

टिप -

- १) वैयक्तिक लाभाच्या योजनांतर्गत पात्र लाभार्थ्यांना देण्यात येणारे अनुदान हे त्यांच्या बँक खात्यात पशुधनाची खरेदी / प्रकल्प पुर्ण झाल्यानंतर थेट जमा (DBT) करण्यात येईल.
- २) व्याज सवलत योजनेंतर्गत देण्यात येणारी सवलत ही प्रकल्पधारकाने संबंधित बँकेकडून घेतलेल्या कर्जाची विहित कालमर्यादेत परतफेड केल्यानंतर Back Ended Subsidy च्या स्वरूपात अदा केले जाईल.

सर्वसाधारण मार्गदर्शक सुचना :

- १) एका कुटूंबातील एकाच व्यक्तीस योजनेचा लाभ देण्यात येईल.
- २) केंद्र शासनाच्या किंवा शासनाच्या इतर विभागाकडील समान योजनेचा लाभ घेतला असल्यास, सदर कुटुंबास या योजनेचा लाभ देय राहणार नाही. यासाठी केंद्र शासनाच्या किंवा शासनाच्या इतर विभागांकडील याच प्रकारच्या योजनेचा लाभ मागील ३ वर्षांत इतर शासकीय संस्था / विकास मंडळाकडून घेतला नसलेबाबत अर्जदाराचे स्वयंघोषणापत्र घेण्यात येईल.
- ३) संबंधित जिल्हयाचे जिल्हा उपायुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) हे या योजनांचे अमंलबजावणी अधिकारी असतील व ते या योजनांसाठी आहरण व संवितरण अधिकारी राहतील. विभागीय स्तरावर संबंधित सहआयुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) व राज्याकरिता आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय हे सनियंत्रण अधिकारी राहतील.
- ४) सदर योजना मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून इतर जिल्हयांसाठी लागू राहिल.
- ५) योजनांतर्गत निवड झालेल्या लाभार्थ्यांची योजनानिहाय निवड यादी आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय, पुणे हे संकेतस्थळावर प्रसिध्द करतील.
- ६) संबंधित सहाय्यक आयुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय), तालुका पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय हे त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील लाभार्थ्यांची यादी त्यांच्या अधिनस्त कार्यक्षेत्रातील पशुवैद्यकीय संस्था व संबंधित ग्रामपंचायत यांच्या स्तरावर उपलब्ध करून देतील.

- ७) योजनांतर्गत लाभार्थ्यांची निवड झाल्याबाबत संबंधित सहाय्यक आयुक्त (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय), तालुका पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय हे सर्व संबंधित लाभार्थ्यांस लेखी कळवतील.
- ८) योजनांतर्गत निवड झालेल्या संबंधित लाभार्थी यांचेकडून योजनेचे अंमलबजावणीसाठी विहित प्रपत्रात बंधपत्रे/ योजनानिहाय आवश्यक ती कागदपत्रे प्राप्त करून घेण्यात येईल. लाभार्थ्यांकडून घ्यावयाच्या बंधपत्राचे सर्वसमावेशक प्रारूप आयुक्त पशुसंवर्धन, पुणे यांनी त्यांच्या स्तरावर अंतिम करून ते क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांना देण्यात येईल.
- ९) लाभार्थ्यांनी शासकीय अनुदानाचा गैरवापर केल्याचे निदर्शनास आल्यास लाभार्थ्यांकडून अनुदानाची रक्कम व्याजासह महसूली कार्यपध्दीने वसूल करण्यात येईल.

असे लाभार्थी / कुटूंब शासनाच्या इतर विभागाच्या कोणत्याही शासकीय योजनेंतर्गत लाभ देण्यास पुढील पाच वर्षासाठी अपात्र राहिल, यासाठी त्यांची स्वतंत्र नोंदी ठेवण्यात येतील व तसे संबंधित ग्रामपंचायत, सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण, प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांना कळविण्यात येईल.

- १०) अनुसूचित जाती उपयोजनेंतर्गत तसेच, आदिवासी क्षेत्र उपयोजनेंतर्गत प्राप्त होणारा निधी अनुक्रमे केवळ अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांसाठीच खर्ची करण्यात येईल.
- ११) योजनेंतर्गत वाटप करण्यात आलेल्या दुधाळ जनावरे, शेळी-मेंढी व कुक्कुट पक्षी गटांची तसेच प्रकल्पांची पडताळणी पुढील आर्थिक वर्षात नजीकच्या जिल्हयातील अधिकारी यांच्यामार्फत Cross verification करण्यासाठी आयुक्त पशुसंवर्धन, पुणे यांनी आवश्यक ती कार्यवाही करावयाची आहे.
- १२) संबंधित आर्थिक वर्षात या योजनेंतर्गत उपलब्ध होणाऱ्या निधीपैकी २ टक्के निधी प्रशासकीय खर्चासाठी खर्च करण्यात यावा.

मुल्यामापन - योजनेचे दर ३ वर्षांनी बार्टी, आदिवासी प्रशिक्षण व संशोधन केंद्र यासारख्या शासन मान्यताप्राप्त त्रयस्त संस्थामार्फत मूल्यामापन करण्यात येईल. यासाठी आवश्यक निधी योजनेच्या प्रशासकीय खर्चासाठी राखीव ठेवण्यात आलेल्या निधीतून करण्यात येईल.

हा शासन निर्णय दि.२२.०२.२०२६ रोजी पार पडलेल्या मा.मंत्रीमंडळाच्या बैठकीतील निर्णयास अनुसरून तसेच नियोजन विभागाने अनौपचारिक संदर्भ क्र ६४/२०२६ दि. ०५.०२.२०२६, वित्त विभागाने अनौपचारिक संदर्भ क्र. १३२/२०२६/व्यय-२, दिनांक १८/०२/२०२६, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने दिनांक १६/०२/२०२६ व आदिवासी विकास विभागाने दिनांक १२/०२/२०२६ अन्वये दिलेल्या सहमतीस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२६०३०९१९२४३६८४०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नि. भा. मराळे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत: -

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव राजभवन मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव मंत्रालय मुंबई-३२
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव मंत्रालय मुंबई-३२
- ४) मा. विधानसभा / विधान परिषद सदस्य(सर्व)
- ५) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय मुंबई-३२
- ६) अपर मुख्य सचिव (वित्त) महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय मुंबई-३२.
- ७) सचिव (नियोजन व विकास आयुक्त) मंत्रालय मुंबई ३२
- ८) संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई -३२
- ९) आयुक्त पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- १०) सर्व प्रादेशिक सहआयुक्त, पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभाग
- ११) सर्व जिल्हा उपायुक्त, पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय विभाग
- १२) सर्व मा. मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय मुंबई-३२
- १३) निवडनस्ती -पदुम ४